

ਡਾਉਨ ਕੇਡਰ ਪਾਲਸੀ ਨਹੀਂ ਮਨਜ਼ੂਰ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਾਡੀ ਅਰਥੀ ਵੱਖਰੀ ਪਾਲਸੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ : ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਨਿਅਾਲ ਵਿਖੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁਲਾਣਾ ਭੁਕਵੇਂ ਹੋਏ ਆਮ ਔਸ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨ।

ਮੋਗਾ (ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ)
ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਪਨਥਰ/ਪੀ ਆਰ ਟੀ ਸੀ ਕੇਟਰਿੰਗ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੇ ਸੀ.ਐੱਸ. ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਟੀਜੀਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ 1 ਜੁਲਾਈ 2024 ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਅੰਡਰਵੇਟ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਤੇ ਡਰਾਇਕਟਰ ਸਟੇਟ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਐੱਮ ਟੀ ਪੀ ਆਰ ਟੀ ਸਮੇਤ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਪੈਨਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨਾ, ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਕੱਢਣਾ, ਤਨਖਾਹਾਂ 'ਚ ਵਾਧਾ ਇਕਸਾਰਤਾ, ਸਰਵਿਸ ਸੁਧਾਰ, ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਤੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸਕੀਮ ਬੱਸਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਾਰੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰਨਾ, ਕੰਡੀਕਸ਼ਨ ਲਾ ਕੇ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਤੇ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਤ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਦੋ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨਾ, ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਪ੍ਰਥਾ ਖਤਮ ਕਰਨਾ, ਸਰਵਿਸ ਲੁਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਤਨਖਾਹਾਂ 'ਚ ਵਾਧਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਮਾਂਬੰਦ ਵਿੱਚ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪੋਲਸੀ ਤਿਆਰ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਕਾਰਵਾਈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਲਕ ਤੋਂ ਮੁਕੰਮਲ ਚੱਕਾ ਜਾਮ : ਬਰਾੜ
7 ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਹਾਇਸ਼ ਅੱਗੇ ਪੰਜਾਬ ਪੱਧਰੀ ਧਰਨਾ

ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ, ਉਲਟਾ ਜੋ ਪੋਲਸੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਉਲਟ ਸਪੇਸ਼ਲ ਕਾਰਵਾਈ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਕੱਚੀ ਪਿੱਲੀ ਪੋਲਸੀ ਨੂੰ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਏ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਨਥਰ ਮੀ ਆਰ ਟੀ ਸੀ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਠੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕਲਾਂ ਤਹਿਤ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਰੁਲਾਂ, ਭੱਤੀਆਂ ਗੁੱਟ ਪੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ੁਲਾਝਾ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਉਣ ਸੋਲ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ 4-5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੀ.ਐੱਫ, ਈ.ਐੱਸ.ਆਈ. ਦੇ ਖਾਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਵਰਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ 7-8 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਦਾਤਾਰ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਗਰੁੱਪ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਸੁਬਿਆਂ ਹਰਿਆਣੇ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਰਾਮ ਠੇਕੇਦਾਰ ਲਿਆ ਕੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਬੱਸਾਂ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ, ਮਾਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਇੱਕ ਬੱਸ ਰਾਹੀਂ 6 ਸਾਲ ਵਿੱਚ 1 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਸਥਾ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਲੁੱਟ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬੱਸ ਸਟੇਡਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬਾਹਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ

ਘਰਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਗੁਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਮਨਵਾਉਣ ਤੇ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੱਕੇ ਬੇਨੂੰ ਕੇ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਈ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਸੱਤਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੇਠ ਵਜੋਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ 6, 7, 8 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੜਤਾਲ ਕਰਕੇ 6 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਡਿੱਪੂਆਂ ਦੇ ਗੇਟਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਮੋਨੋਸਮੇਟ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਪਦਾਰਥ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ 7 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਗਿਣਤੀ ਸਮੇਤ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਧਰਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਡੇਢ ਡੇਢ ਲੋ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਬੱਸ ਸਟੇਡਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਮੇਂਬੰਦਨ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੋਗਾ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਰੋਡ, ਸ਼ਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਯਮਕੋਟ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਖਸ਼ਾਨੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਮਰਾ, ਇੰਡੀਅਨ ਵਰਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ, ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਰਾਜਵਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਧੂ, ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਕਿਸਾਨ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰਗਾ, ਸੀ ਆਈ ਟੀ ਯੂ ਆਰਊ ਸਚਨ ਵਰੋਰਾ ਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਕਾਰਤਾਂ
ਹੋਰੋਇਨ ਸਮੇਤ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰ ਲਾਗੂ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (ਸ਼ਮਿੰਦਰਪਾਲ, ਪੁਜਾ)-ਬਾਟਾ ਸਵਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਲਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰੋਇਨ ਸਮੇਤ ਕਾਬੂ ਕਰਨ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੋਰੋਇਨ ਵਿਘਾਣਕ ਚਾਰਜ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਪੁਲਸ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਚੰਗਿੰਗ ਦੋਹਾਨ ਪਿੰਡ ਲੋਕੀ ਵਾਸ ਮੁਜ਼ਦ ਸੀ ਤਾਂ ਪਾਸ ਪੁੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰਨ ਇੱਕ ਸੰਪੰਨਕ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਆਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇ ਕੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਪਾਸੋਂ 15 ਗ੍ਰਾਮ ਹੋਰੋਇਨ ਬਰਾਕਰ ਹੋਈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਨੇ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਅੰਗਰੀਣਾਂ 'ਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ
ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਚੋਟ ਵਾਅਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰਨ ਦੇ ਲਾਏ ਦੋਸ਼
ਮਾਨਸਾ (ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਪਮਾਰ)-ਅੰਗਰੀਣ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਵਿਜੀਕਲੀ ਹੋਰੀਕੋਪਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇਕਾਈ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਹੀਦ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੀਕਰੀਵਾਲਾ ਚੋਕ ਵਿਖੇ ਲਾਇਆ ਪੱਕਾ ਰੋਸ ਧਰਨਾ ਅੱਜ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਧਰਨੇ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਸ਼ਮਰਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਰੋਸ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਗਰੀਣ ਕੋਟੇ ਅਧੀਨ ਬੋਕਲਾਗ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਭਰਨ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਰਾਸ਼ੀ ਵਧਾ ਕੇ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਮਨਵਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਲੋਥ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਦੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਦੋ ਵੱਲਿਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਥਾਜ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੀਣਾਂ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, ਪੰਜੂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕੌਰਪੀ ਦੇ ਮਰਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੀਣਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਭਗ 15 ਕੋਰਟੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 2.5 ਕੋਰਟੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਵੀ ਅੰਗਰੀਣਾਂ ਦੇ ਇਹ ਅੱਕੜੇ ਮੁਜ਼ਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਈਟ ਵਾਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਡਿਲੇਟੇਡ ਲਿਟੀ (ਆਰ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਡੀ. ਐਕਟ) 2016 ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਹੱਕ ਤੇ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਅੰਗਰੀਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਸਨ, ਪੰਜੂ ਅਸੋਸੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਅਧੀਨ ਅੰਗਰੀਣਾਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੇ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਰਾਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪੈਨਸ਼ਨ ਰਾਸ਼ੀ ਵੀ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਜਲਦੀ ਹੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡੀਮ ਡੁਪਾਲ, ਅਸੀਮ ਗੋਇਲ, ਵਿਜੇ ਮੋਗਾ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਚਿੱਲੋਂ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਅਣਪਛਾਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ 'ਚੋਂ ਨਗਦੀ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਲੁੱਟ ਕੇ ਫ਼ਰਾਰ
ਪੂਰੀ (ਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਪਿੰਟੂ, ਬਿੰਨੀ ਗਰਗ)-ਲੱਧੀ ਰਾਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਕੱਕੜਵਾਲ ਚੌਕ 'ਚ ਸਥਿਤ ਸ਼ਰਮਾ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ 'ਚੋਂ ਅਣਪਛਾਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਹੱਟਮਾਰ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਨਗਦੀ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਲੁੱਟ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਸ਼ਰਮਾ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਕੇ. ਐੱਨ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਪੰਜ ਅਣਪਛਾਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ ਦੀ ਕੰਧ ਟੱਪ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖ਼ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਲੁਟੇਰੇ ਨਰਸਿੰਗ ਹੋਮ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਤੋੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮੋਟੇ ਡੇਢ ਨਾਲ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਰੀਬ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਨਗਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਪਹਿਨੇ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਤੋਲੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਲੁੱਟ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰਾ ਤੇ ਹਮਪਤਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਰਸਿੰਗ ਸਟਾਫ ਦੇ ਮੋਬਾਈਲ ਖੋਹ ਕੇ ਲੈ ਗਏ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਤੇ ਇੱਕ ਸਟਾਫ ਮੱਥਰ ਦਾ ਵੋਟ ਡਿੱਗਿਆ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਾਨੰਦ ਨੇ 9 ਪੀੜਤ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 2.82 ਲੱਖ ਦੇ ਚੈੱਕ ਵੰਡੇ
ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਾਨੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੀੜਤ ਪਰਵਾਰਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ 2 ਲੱਖ ਤੋਂ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ

ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਲੋਕ ਸੰਘਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਲਵਲੀ ਮਾਡਰੀ)-ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਲੋਕ ਸੰਘਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮਾਨਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ, ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਸੀ ਗੋਰਵ ਯਾਦਵ ਆਈ ਟੀ ਐੱਸ ਵੱਲੋਂ ਹਲਕਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪੁਲਸ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਦੀ ਹੋਰ ਨੇੜਤਾ ਸਾਂਝ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸੁਣ ਲਈ ਲੋਕ ਸੰਘਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਾਂਝ ਕੇਂਦਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਡੀ ਐੱਸ ਪੀ ਅਨਵਰ ਅਲੀ, ਐੱਸ ਐੱਚ ਓ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਏ ਐੱਸ ਆਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਹੁੱਲਦਾਰ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਏ ਐੱਸ ਆਈ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗੋਰਵ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਗੋਰਵ, ਮੋਖਮ ਸਨਦੀਪ ਕੌਰ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਗੱਡੀ ਦਾ ਸਟਾਪੇਜ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ 'ਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ
ਕਮੇਟੀਆਂ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਰੇਲ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਉਪਾਏ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇਦੇੜ-ਸ੍ਰੀ ਗੰਗਾ ਨਗਰ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਰੁਕਵਾ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅੱਜ ਇਸ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦਾ ਸੁਨਾਮ ਉਪਾਏ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉੱਪਰ ਪਹੁੰਚਣ ਅਤੇ ਰੁਕਣ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰ ਦਾਮਨ ਬਿੰਦ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸੁਨਾਮ ਉਪਾਏ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਡੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਧਾ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਦੱਬਦੇ ਹੋਏ ਦਾਮਨ ਬਿੰਦ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਰਟੀਬੰਦੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਚ ਸੁਨਾਮ ਉਪਾਏ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪਲਨਰ ਦੀ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਪੀ ਟੀ ਈ 'ਚੋਂ 60 ਸਕੋਰ ਲਏ
ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ (ਮਨੀ ਸਿੰਗਲਾ)-ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਈਲਟਸ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਬਣਾ ਰਹੀ ਦਾ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪਲਨਰ ਬੱਸ ਸਟੇਡ 'ਤੇ ਬੈਕਸਾਈਡ 'ਤੇ ਨਹਿਰੂ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਮੈਸੇਜਾ ਦੇ ਹੱਥ ਚੰਗੇ ਗੋਇਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਇਸ ਵਾਰ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਪਿੰਡ ਠੱਠੀ ਭਾਈ ਦਾ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀ ਟੀ ਈ. 'ਚੋਂ 60 ਸਕੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰੀਕਾਮੀ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕੇ ਸਟਾਫ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਰੀ ਖਰੜਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਡਾਕਾ : ਸਤਿੰਦਰ ਚੱਠਾ
ਪੂਰੀ (ਰਾਜੇਸ਼ਵਰ ਪਿੰਟੂ, ਬਿੰਨੀ ਗਰਗ)-ਪੰਜਾਬ ਕਨਵੇਅਰ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੱਠਾ ਨੇ ਇੱਕ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਲਿਸੀ ਰੋਸ ਵਰਕ ਆਏ ਅੰਗਰੀਕਲਚਰ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਤੇ ਸੁਝਾਅ ਲੈਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਡਰਾਫਟ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਤੇ ਡਰਾਫਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਇਹ ਡਰਾਫਟ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧਾ ਡਾਕਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੀਕਲਚਰ ਸਪੋਸਟ ਹੁਮ ਵਿੱਚ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਡਰਾਫਟ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਨੁਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਡਰਾਫਟ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਜੋ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਦਾ ਰਹਿਮਨ ਹੁਣ 5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ 4 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ ਜਿਣਸਾਂ 'ਤੇ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਦਾ ਰਹਿਮਨ ਵੀ 2.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਬੜਾ ਆਰ ਪਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਾਰੀਟ ਵੀਸ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਭੇਜੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ 28 ਹਜ਼ਾਰ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਤੇ ਕਰੀਬ 15 ਲੱਖ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਔਰਤ ਸਟੇ ਛੇ ਨਾਮਜ਼ਦ
ਸ੍ਰੀ ਫ਼ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ (ਪੰਜੇ ਭਾਰਵਾਜ਼)-ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਰਾਜਗੜ੍ਹ ਛੱਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਬੀਤਾ ਕੁੱਟਮਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਬਾਟਾ ਅਮਲੋਹ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਔਰਤ ਸਟੇ ਛੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਚਾਰ ਹੋ ਪਾਉਣ ਹੇਠੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ (76) ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਰਾਜਗੜ੍ਹ ਛੱਨਾ ਨੇ ਪੁਲਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਕਿਕਾਇਲ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਕਿ ਬੀਤੇ 2 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾਲ ਮਿਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਿਟੀ ਦੀ ਚੋਟੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਜ਼ਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਫੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਰੋਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਚੋਟੀ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਡਵਾਇਆ। ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਆਨਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮੇਸ਼ ਸਿੰਘ, ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਦਾਰਥ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਜੀਗੰਗ ਸਿੰਘ, ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀਆਨ ਪਿੰਡ ਰਾਜਗੜ੍ਹ ਛੱਨਾ ਅਤੇ ਨਾਮਾਨੂਮ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਧੇਪ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਬਾਟਾ ਅਮਲੋਹ ਦੀ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮਨਰੇਗਾ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਸਿਆਸੀ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ : ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਗੂ
ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਮਸਟਰੋਲ ਨਾ ਕੱਢਣ 'ਤੇ ਸੱਦੇਵਾਲ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਰੁਜ਼ਗਾਰ
ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ (ਪ੍ਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲੋਹਗੜ੍ਹ)
ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮੌਰਚੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਨਰੇਗਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ ਮਾਜਰਾ, ਦਿਹਾਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਥਾ ਸਿੰਘ ਸੱਦੇਵਾਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਕੱਤਰ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ ਮਾਜਰਾ, ਹੋਪੀ ਡੀਨੀਵਾਲ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਡੀਨੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਮਨਰੇਗਾ ਦਫਤਰ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਮਨਰੇਗਾ ਮੌਰਚੇ ਵਿੱਚ ਸੱਦੇਵਾਲ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਤੇ ਮਨਰੇਗਾ ਕਾਰਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆ, ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਮਨਰੇਗਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਉੱਪਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮਾਰੂ ਹੋਣ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਰਪੰਚਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਸ ਮੌਰਚੇ ਵਿੱਚ ਸੱਦੇਵਾਲ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਮਨਰੇਗਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਮਸਟਰੋਲ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,

ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪਿੰਡ ਸੱਦੇਵਾਲ ਦੇ ਮਨਰੇਗਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਬੀ.ਡੀ.ਪੀ.ਓ. ਦਫਤਰ ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਤੇ ਡੀ.ਸੀ. ਵਿਕਾਸ ਬਨਾਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਆਗੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲਿਖਤੀ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਦਬਾਅ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਕਤ ਮਸਲੇ ਕਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਦਫਤਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਗੁਪਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਮਨਰੇਗਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਮਸਟਰੋਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਡਿਮਾਂਡ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਗੁਪਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਮਨਰੇਗਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਮਸਟਰੋਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਕੱਚੇ ਤੇ ਖਦਸਾ ਹਾਲਤ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ, ਕੋਟਲ ਬੋਝ, ਲੋਹੀਰੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ

ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੋਟ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਖ਼ਬਰੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਧ ਸਾਇਟ ਤੇ ਚੋਲੇ ਮੋਲੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, 20 ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਮਗਰ ਨਵੇਂ ਹੋਰ ਲੋਡੀਜ਼ ਮੋਟ ਰੋਸ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨਰੇਗਾ ਦਫਤਰ ਦੀ ਅਣਮੌਜੂਬੀ, ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੇ ਮਨਰੇਗਾ ਕਾਰਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਕੇ ਟੋਕ ਕੇ, ਮਨਰੇਗਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਠਪੁਤਲੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮੌਰਚੇ ਵੱਲੋਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਨਰੇਗਾ ਕੰਮ 'ਚ ਨਜਾਇਜ਼ ਸਿਆਸੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤਿੱਖਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਈ ਏ ਐੱਸ ਐੱਡ ਅਲਾਈਡ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਲੱਗਣਗੀਆਂ ਕੋਚਿੰਗ ਕਲਾਸਾਂ
ਪਟਿਆਲਾ (ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ)
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਆਈ ਏ ਐੱਸ ਐੱਡ ਅਲਾਈਡ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਆਈ ਏ ਐੱਸ/ਪੀ ਸੀ ਐੱਸ (ਪੀ. ਡੀ.) ਰੈਗੂਲਰ/ਵੀਕਐਂਡ, ਯੂ ਜੀ ਸੀ ਐੱਸ (ਪੀ. ਡੀ.) ਐੱਸ (ਜੂਨੀਏਰ) ਕੋਰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਚਿੰਗ ਕਲਾਸਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾ. ਅਮਰ ਦਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪੀ ਸੀ ਐੱਸ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਦਵੀਆਂ ਲਈ 322 ਆਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਵਿਖੇ ਆਈ ਏ ਐੱਸ/ਪੀ ਸੀ ਐੱਸ (ਪੀ. ਡੀ.) ਰੈਗੂਲਰ/ਵੀਕਐਂਡ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬੰਦ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਫੀਸਾਂ 'ਤੇ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਭਾਗ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਹ-ਸਾਮਾਨ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਹੜਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਦਿਨ ਤੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 365 ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਭਾਗ ਵਿਖੇ ਆਈ ਏ ਐੱਸ/ਪੀ ਸੀ ਐੱਸ (ਪੀ. ਡੀ.) ਰੈਗੂਲਰ ਕੋਰਸ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਤੱਕ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਈ ਏ ਐੱਸ/ਪੀ ਸੀ ਐੱਸ (ਪੀ. ਡੀ.) ਵੀਕਐਂਡ ਕੋਰਸ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਤੇ ਐਂਡਰਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੀਕਐਂਡ ਕੋਰਸ ਵਜੇ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰੀਪੇਸ਼ਾ ਤੇ ਰੈਗੂਲਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਸਬੰਧੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ 15 ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਈ-ਮੇਲ iastrainingcentreptb@gmail.com ਉੱਤੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਈਮੇਲ 'ਤੇ ਸੋਝਾਇਲ ਗਾਏ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਸਬੰਧੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫੋਨ ਨੰ. 0175-5136351, 52 ਤੇ 98554-68641, 9779150845 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਵੀ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੋਟ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਮਨਰੇਗਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਮੋਟ ਵਿਰੁੱਧੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ

ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ

ਐਤਵਾਰਤਾ

ਭਰੀ ਨਾ ਨੁਰੋ ਤੋਂ
ਰੱਖੀ ਜ਼ਰਾ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਖੁਦ ਨੂੰ
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਗੁਸਨਾ ਦਿਆਂਗਾ
ਬਾਲ ਕੇ ਖੁਦ ਨੂੰ।

-ਅਜੈ ਤਨਵੀਰ

ਬੀਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਦਿਸ਼
(ਆਖਰੀ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ)

Regd. No : L-4/Pb-JL-0023/2024-26, (R.N.I.)-00068/57

ਜਲੰਧਰ : ਐਤਵਾਰ, 5 ਜਨਵਰੀ 2025

www.nawanzamana.in

ਕੀਮਤ 5.00 ਰੁਪਏ

ਪ੍ਰੋ. ਬੀ ਆਰ ਦਿਓਰ
ਉਲੱਥਾਕਾਰ : ਮਕਸੂਦ ਸਾਕਿਬ
ਗੁਰਮੁਖੀ ਉਲੱਥਾਕਾਰ : ਜੋਗਿੰਦਰ ਪਾਲ ਮਾਨ

ਸੁਰ-ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗੀਰੇ-2

ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਖ਼ਾਨ

1906 ਈ. ਹੋਣਾ ਦੇ ਯਾ 1907 ਈ. ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਭੀਖਾ ਜੀ ਪੰਤ ਸੁਖਦੇਵ ਦੇ ਘਰ ਗੱਦਾ ਬੱਝਣਾ (ਉਸਤਾਦ, ਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਨਵਾਂ ਸ਼ਾਹਿਰਦ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਰਸਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਿਰਦ ਦੇ ਗੁੱਟ ਤੇ ਕਾਲਾ ਧਾਗਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਫਲ, ਕੱਪੜੇ ਨਕਦੀ ਮਿਣਾਈ ਆਦਿ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ) ਸੀ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਗਾਣੇ ਦੀ ਉੱਭੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਭੀਖਾ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਤਨਾ ਜੀ ਸੇਖ਼ ਲੋਕ ਸਨ। ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪ ਵੀ ਚੋਖੇ ਕਸਬੀ (ਕਾਰੀਗਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ) ਸਨ। ਭੀਖਾ ਜੀ ਅੱਵਲ ਨੰਬਰ ਦੇ ਤਬਲੀਏ (ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਤੇ ਅਨਾ ਜੀ ਵਧੀਆ ਸਤਾਰੀਏ (ਸਿਤਾਰ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ) ਹੋਣ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਗਾਣੇ ਨਾਲ ਰਸਮ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂ ਸਨ।

ਮੈਂ ਮਸਾਂ ਟੁਰਦਾ ਈ ਸਾਂ। ਸਮਾਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ। ਏਧਰੋਂ ਗਾਣੇ ਦਾ ਵਾਜ ਕੇਨੀ ਪਿਆ ਤੇ ਓਧਰੋਂ ਮੈਂ ਨਿੱਕਿਆਂ-ਨਿੱਕਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪ-ਮੁਹਾਰਾ ਟੁਰਦਾ ਮਹਿਫਲ ਵਿੱਚ ਅੱਪੜ ਗਿਆ। ਅੰਤਾ ਜੀ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਫੁੱਛੜ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਚੌਤਰੇ ਉਤੇ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਜਾ ਬਣਾਇਆ। ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਾ ਤਾਈਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖ ਖ਼ਮਕੇ ਗਾਣਾ ਵਜਾਣਾ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅੰਤਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਵਾਕਾ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਘਰ ਲੈ ਗਏ। ਅਖੇ, ਸੁਣਾ ਤਾਂ ਕੀਵੇਂ ਗਾਉਣਾ ਏ। ਗਾਉਣਾ ਕੀ ਸੀ, ਅੱਵੇਂ ਰੋਲਾ-ਰੋਪਾ ਪਾਉਣਾ ਰਹਿਆ। ਅੰਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਕਣੀ ਦਿਸ ਪਈ। ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਲਟਿਆਂ (ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਤੀਕ ਪੁੱਜ ਕੇ ਫੇਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਹੇਠ ਵਲ ਪਰਤਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ), ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਉਤਰਾ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਓਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗਾਣੇ ਵੀ ਕਰਾਏ ਜਾਣ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਾਣੇ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਫ਼ਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਘਰ ਵਾਲੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਰਤ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ।

ਮਿਰਾਜ ਦਾ ਖ਼ਵਾਜਾ ਮੀਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਕਰਕੇ ਬਿੱਤਾ ਨਾ ਏ। ਏਥੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਜੀਹਦੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਗਾਜ਼ਰੀ ਦੰਦੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ-ਕਿਥੇ ਵੀ ਹੋਂਦੇ ਛੱਡ-ਛੱਡਾ ਕੇ ਮੇਲੇ ਆਣ ਪੁੱਜਦੇ। ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਥੇਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇਮਲੀ ਦਾ ਰੁੱਖ ਸੀ। ਏਸੇ ਹੇਠ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਚੌਕੀ (ਗੁਰੂ/ਪੀਰ ਦੇ ਮੰਦਰ/ਦਰਗਾਹ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ਾ ਜਾਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ) ਦੰਦੇ। ਖ਼ਲਕਤ ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਸੁਣਨ ਆਉਂਦੀ। ਉਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤਾਈਂ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਏਥੇ ਸੁਣਿਆ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਸਵੇਰੇ ਬਹਿਣਾ ਟੋਡੀ, ਜੰਨਪੁਰੀ ਯਾ ਜੋਹੜੇ ਰਾਗ ਤੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਅਖੀਰ ਤੇ ਭੈਰਵੀ ਪੱਕੀ ਹੋਣੀ। ਕਦੀ ਨਾ ਖੁਸ਼ਾਣੀ। ਏਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਾਹਿਰਦਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਕੇ ਵੱਖਦੇ। ਨਾਲ ਸ਼ੇਰੀ ਬਾਬੂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਭਰਾ ਪਾਪਾ ਚਿੱਟੇ ਦੁੱਧ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਜ਼ਰੀ (ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਢਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਲਾ) ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਪਾਹੀ ਹੋਂਦੇ।

ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਬਣਾਇਆ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੋਲੀ (ਘੁਮਕੜ) ਗੁਰੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਥਲੀ ਤੋਂ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਤੇ ਫੇਰ ਪੂਨੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਪੂਨੇ ਉਹ ਪੰਜ ਛੇ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਨਤ ਲਈ ਸਵੇਰੇ ਮੂੰਹ-ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਉੱਠ ਬਹਿੰਦੇ। ਰਾਮ ਭਾ ਤੇਬੁਰਾ ਲੈ ਕੇ ਨਾਲ ਹੋਂਦੇ। ਏਦੋਂ ਤਾਈਂ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰੇ ਸਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਗਵੱਈਏ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਕ ਕਾਲਜ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ।

ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਦਿਆਲਾ ਪੰਡਤ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗੀਰਥ ਦੇ ਗੋਪਰਵ ਮਹਾਂ ਵਿਦਿਆਲਾ ਵਾਕਾ ਈ ਸੀ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਦੁੱਧ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਗਵਾਂ। ਇਕ ਹੋਸਟਲ ਪਾਰੋਂ ਤੇ ਦੂਜਾ ਏਹਦੇ ਸਿਖਿਆਰ ਵੀ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਬੋਨਰਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਓਥੇ ਈ ਰਹਿਣ ਦਾ ਲਿਖਕੇ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਿਖਿਆਰ ਚੰਬਾ ਮਾੜੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋਂਦੇ, ਏਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖ਼ਰਚ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪੈਂਟੇ ਹੀ ਹੋਂਦਾ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਏਹਨਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਦੀ ਕਿਸਮ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਸੰਗੀਤ ਦੌਰਿਆਂ ਵਿਚ ਏਹ ਸਿਖਿਆਰ ਜਲ ਤਰੰਗ, ਤਬਲ ਰੰਗ, ਘੰਟੀ ਤਰੰਗ, ਬਹਿਨਾਨੀ ਤੇ ਨਾਚ ਨਾਲ ਸੁਣੇਰਾਂ (ਸਰੋਤ) ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕਰਦੇ। ਅਖੀਰ ਉੱਤੇ ਫੇਰ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗਾਇਨ ਹੋਂਦਾ।

ਏਸੇ ਸਮੇਂ ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਗੋਰਮਿੰਟ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗਾਣਾ ਕਰਵਾਏ। ਸ਼ੇਰੀ ਬਾਬੂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਮੂਰੀ (ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ) ਲਈ ਜੋਹੜੀ ਤਾਨ ਆਉਣੀ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਓਹਦੀ ਸਰਗਮ (ਰਾਗ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾ, ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ) (ਸਾਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ ਧਾ ਯਾ) ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲਿਆਦਿਆਂ ਨਾ ਬੰਕਣਾ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਛ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਗਣਪਤੀ ਮੇਲੇ ਤੇ ਵੀ ਗਾਉਂਦੇ। ਏਹ ਮੇਲਾ ਮਿਰਾਜ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਲ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਖ਼ਾਹੇ ਮੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਏਨੀ ਈ ਸੀ। ਅਗਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹਿਰਦ ਸਵਾਦੇ ਗੋਪਰਵ, ਘਰ ਵਾਲੀ ਬਾਨੇ ਬਾਈ, ਬੋਲੀ ਤਾਨ ਵੇਤਮੋਰੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕਈਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇਂ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਧਾਂ ਕੋਲਾਂ ਹੋਂਦੇ ਤੇ ਓਹ ਥੇਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਮਿਰਾਜ ਆਣ ਵਸੇ। ਉਹ ਜਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਵੀ ਗਏ ਦੁਨੀਆ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਵਾਜ ਤੇ ਗਾਇਕੀ ਦੀ ਆਸ਼ਕ ਹੋਂਦੀ ਗਈ। ਮਿਰਾਜ ਤੋਂ ਉਹ ਖਬਰੀ ਤੇ ਧਰਵਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੰਬਾ ਚਿਰ ਹੋਂਦੇ। ਉਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਅਬਦੁਲ ਹੱਕ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋਂਦੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਕਲਾ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਮਗਰੋਂ ਅਬਦੁਲ ਹੱਕ ਪਰਬਤੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਟੁਰ ਗਏ।

ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਬਥਰੇ ਅਖੀਰੀ ਉਸਤਾਦ ਸਨ, ਜੋਹੜੇ ਏਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਹਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਲ ਰੱਖਕੇ ਏਡੀ ਖੁਲ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਾਈਂ ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਪੂਨੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿਆ। 1917 ਈ. ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਏਸੇ ਦਾ ਇਕ ਟਿੰਗ (ਟਾਹਣੀ, ਸਾਧ) ਬੰਬ ਵਿਚ ਮਰੇ, ਜੋਹੜੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬੜਾ ਚੱਲੀ। 1920 ਈ. ਬੰਬ ਏਹਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਨੇਂ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਮਿਰਾਜ ਆ ਗਏ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਦੁਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਡਦੇ ਰਹੇ। ਮਿਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਸੇਬਾ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਖੋਲੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਟੁੱਟਾ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਘਰ ਛੱਤਿਆ। ਰਹਿੰਦੀ ਉਮਰ ਸਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਏਥੇ ਈ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

ਮਿਰਾਜ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਿਤਾਰਗਰ ਹੁਸੈਨ ਸਾਹਿਬ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁੜ੍ਹੇ ਬੋਲੀ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਖ਼ਾਨ ਆਪੋ ਖੁਠੂ ਸੁੱਚੇ ਜਵਾਹਰੀਗਰ ਸਨ। ਇਸੇ ਯਾਰ-ਜੋਸ਼ਣ ਯਾ ਮਿਲਣ-ਗਿਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਗਾਣੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਂਦੀ ਤਾਂ ਪੈਸੇ-ਪੋਲੇ ਦਾ ਉੱਕਾ ਨਾਂ ਨਾ ਲੱਏਂ। ਸ਼ਾਹਿਰਦ ਏਹਦੇ ਨਾਂ ਖੋਕਦੇ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਕੀਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਗੀਤ ਤਗੜੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਤੇ ਮਿਲਣ-ਗਿਲਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਮਦਰਾਸ ਵਿੱਚ ਢੇਰਾਂ ਮਾਨਤਾ ਸੀ। ਰਾਮ ਭਾ ਕੋਡਗੋਲਕਰ (ਸਵਾਦੇ ਗੋਪਰਵ) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਾਣੇ ਦੀ ਉੱਘੜਵੀਂ ਮੂਰਤ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁੱਚੇ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੱਪ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਲੋੜ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਤੇ ਪੂਰੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਮੀਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਗਪੁਰ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਅੱਛ ਕਲਕੱਤਾ ਕਾਨਡਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਨਾ ਕਮਾਇਆ।

ਹਥਲੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਾਮ ਭਾ ਕੋਡਗੋਲਕਰ ਗੋਪਰਵ (ਸਵਾਦੇ ਗੋਪਰਵ) ਮਿਲੇ। ਗੋਪਰਵ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗਾਣਾ ਅਜਿਹਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸ਼ਾਹਿਰਦ ਪੈਣ ਦੀ ਸੋਚ ਲਇੰਦੇ ਨੇਂ। 1908 ਈ. ਵਿਚ ਹਥਲੀ ਵਿੱਚ ਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੰਦਾ ਬੱਝਾ। ਉਹ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉੱਘੇ ਸ਼ਾਹਿਰਦ ਸਨ। ਰਾਮ ਭਾ ਦੋਸਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਜ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ

ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਆਰ. ਜੀ. ਕਰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨਾਂਅ ਅੱਜ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਬੀਤੇ 9 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਜੂਨੀਅਰ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਰੋਪ ਅਤੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਇਸ ਆਰ. ਜੀ. ਕਰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਕੋਲਕਾਤਾ ਬਾਰੇ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ (ਅਨੁਵਾਦਤ) ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ...

ਏਸੇ ਸਮੇਂ ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਗੋਰਮਿੰਟ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗਾਣਾ ਕਰਵਾਏ। ਸ਼ੇਰੀ ਬਾਬੂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਮੂਰੀ (ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ) ਲਈ ਜੋਹੜੀ ਤਾਨ ਆਉਣੀ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਓਹਦੀ ਸਰਗਮ (ਰਾਗ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾ, ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ) (ਸਾਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ ਧਾ ਯਾ) ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲਿਆਦਿਆਂ ਨਾ ਬੰਕਣਾ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਛ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਗਣਪਤੀ ਮੇਲੇ ਤੇ ਵੀ ਗਾਉਂਦੇ। ਏਹ ਮੇਲਾ ਮਿਰਾਜ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਲ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਬਥਰੇ ਅਖੀਰੀ ਉਸਤਾਦ ਸਨ, ਜੋਹੜੇ ਏਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਹਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਲ ਰੱਖਕੇ ਏਡੀ ਖੁਲ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਾਈਂ ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਪੂਨੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿਆ। 1917 ਈ. ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਏਸੇ ਦਾ ਇਕ ਟਿੰਗ (ਟਾਹਣੀ, ਸਾਧ) ਬੰਬ ਵਿਚ ਮਰੇ, ਜੋਹੜੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬੜਾ ਚੱਲੀ। 1920 ਈ. ਬੰਬ ਏਹਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਨੇਂ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਮਿਰਾਜ ਆ ਗਏ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਦੁਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਡਦੇ ਰਹੇ। ਮਿਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਸੇਬਾ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਖੋਲੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਟੁੱਟਾ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਘਰ ਛੱਤਿਆ। ਰਹਿੰਦੀ ਉਮਰ ਸਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਏਥੇ ਈ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

ਰਾਧਾ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰ : ਇਕ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਆਰ. ਜੀ. ਕਰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨਾਂਅ ਅੱਜ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਬੀਤੇ 9 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਜੂਨੀਅਰ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਰੋਪ ਅਤੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਇਸ ਆਰ. ਜੀ. ਕਰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਕੋਲਕਾਤਾ ਬਾਰੇ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ (ਅਨੁਵਾਦਤ) ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ...

ਏਸੇ ਸਮੇਂ ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਗੋਰਮਿੰਟ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਗਾਣਾ ਕਰਵਾਏ। ਸ਼ੇਰੀ ਬਾਬੂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਮੂਰੀ (ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ) ਲਈ ਜੋਹੜੀ ਤਾਨ ਆਉਣੀ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਓਹਦੀ ਸਰਗਮ (ਰਾਗ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾ, ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ) (ਸਾਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ ਧਾ ਯਾ) ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲਿਆਦਿਆਂ ਨਾ ਬੰਕਣਾ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਛ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਗਣਪਤੀ ਮੇਲੇ ਤੇ ਵੀ ਗਾਉਂਦੇ। ਏਹ ਮੇਲਾ ਮਿਰਾਜ ਰੋਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਲ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਬਥਰੇ ਅਖੀਰੀ ਉਸਤਾਦ ਸਨ, ਜੋਹੜੇ ਏਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਹਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਲ ਰੱਖਕੇ ਏਡੀ ਖੁਲ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਾਈਂ ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਪੂਨੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿਆ। 1917 ਈ. ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਏਸੇ ਦਾ ਇਕ ਟਿੰਗ (ਟਾਹਣੀ, ਸਾਧ) ਬੰਬ ਵਿਚ ਮਰੇ, ਜੋਹੜੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬੜਾ ਚੱਲੀ। 1920 ਈ. ਬੰਬ ਏਹਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਨੇਂ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਮਿਰਾਜ ਆ ਗਏ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਦੁਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਡਦੇ ਰਹੇ। ਮਿਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਸੇਬਾ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਖੋਲੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਟੁੱਟਾ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਘਰ ਛੱਤਿਆ। ਰਹਿੰਦੀ ਉਮਰ ਸਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਏਥੇ ਈ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਬਥਰੇ ਅਖੀਰੀ ਉਸਤਾਦ ਸਨ, ਜੋਹੜੇ ਏਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਹਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਲ ਰੱਖਕੇ ਏਡੀ ਖੁਲ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਾਈਂ ਆਰੀਆ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਪੂਨੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿਆ। 1917 ਈ. ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਏਸੇ ਦਾ ਇਕ ਟਿੰਗ (ਟਾਹਣੀ, ਸਾਧ) ਬੰਬ ਵਿਚ ਮਰੇ, ਜੋਹੜੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬੜਾ ਚੱਲੀ। 1920 ਈ. ਬੰਬ ਏਹਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਨੇਂ। ਖ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਮਿਰਾਜ ਆ ਗਏ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਦੁਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਡਦੇ ਰਹੇ। ਮਿਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਸੇਬਾ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਖੋਲੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਟੁੱਟਾ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਘਰ ਛੱਤਿਆ। ਰਹਿੰਦੀ ਉਮਰ ਸਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਏਥੇ ਈ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਕਾਂਗ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲੋਕ ਉਡੀਕਦੇ ਪਏ ਨੇ ਅੰਨਾ ਵਰਗੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਸ਼ੀਰੇ ਨੂੰ

ਗੱਲ ਕੋਈ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਿਆਹ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਹਠਿਆਰਾਂ ਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕੁੜੀ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਨੇੜੇ ਸੀ। ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਧਨੰਤਰ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਿਆਸੀ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਹਿ ਕੇਈ ਦੁਸਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਨੂੰ ਬੇਈਮਾਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਾ ਦੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁਝ ਚੱਲ ਪਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਚਰਚਾ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਜਿਹੜੀ 'ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਬੀਅਮ ਦਾ ਲੱਖਾ' ਛੇੜਨ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਗੂ ਦਾ ਵੇਖ ਲਈਏ, ਅੱਜ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨੁੱਕਰ ਬਚੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੀ। ਇੱਕ ਜੱਥੇ ਨੇ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 'ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਅਫਸਰੀ ਢਾਂਚਾ ਸੁਧਾਰ ਕਦੇ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ, ਹਰ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਾਟ ਉੱਤੇ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ-ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੱਸਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਟ ਵੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਇੱਕ ਸੱਜਣ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹਾਮੀ ਭਰੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੇ ਦਿਨ ਆਣ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਟਰਿਬਿਊਨਲ ਜੱਜ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਆਹ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੀ ਉੱਪਰ ਡਾਕਟਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਏ ਵੀ ਏਸੇ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਨ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਿੱਘਰੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੀਤਾ ਕੀ ਜਾਵੇ, ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਤਰਫ਼ੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਫੈਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੱਭਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਲੜਨਾ ਹੀ

ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਯਾਨਿ ਵੱਡੇ ਚੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਹਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਜੋਕੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਨਾ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਨਾ ਉਸ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਖੁਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਅੰਗ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਲੰਮੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਮਾਜ ਲਈ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤੇ ਬੇਬੇਕ ਨਾ ਸਹੀ, ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲ ਪਈਏ ਤਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਾਫਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਹਦਾ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ ਵੀ ਬੋਲਿਆ ਕਿ 'ਅਕਾਲੀ ਚਿੰਤਾ ਯਾ ਜਨਮ ਮੋਜਿਲਾ, ਲੱਗ ਮਿਲਤੇ ਗਏ, ਕਾਰਵਾਂ ਬਣਤਾ ਗਇਆ।' ਸਵਾਲ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁੱਢਲੇ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਕਿਹੜੇ ਲੱਭੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਜਿਸ ਪਹਿਲੇ ਬੰਦੇ ਬਾਰੇ ਬਣ ਗਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਏਦਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਨ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਚਿਤਵਿਆ ਗਿਆ ਬੰਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਮ ਰਾਏ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਹ ਦਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤੀਹ-ਪੱਤੀ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਰੇ ਫੋਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਾਂਘ ਦਿਖਾਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਖਾਣਾ ਚੱਲਦਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ-ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਲੱਭਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਜੱਥੇ ਦੇ ਲੱਭ ਲਵੋਗੇ, ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹਾਂ, ਪੈਰ ਕਦੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਾਂਗਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਪੂਰਾ ਤਾਣ ਲਾ ਕੇ ਬੰਦ ਗਏ, ਸਾਨੂੰ ਏਦਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰਾ ਨਾ ਸੀ, ਲੁਕਵੇਂ ਕਿੱਸੇ ਬਹੁਤ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ ਤੇ ਇੱਕ ਜਥੇ ਨੇ ਸਾਫ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦੇ ਇਸ ਪਤਨਾ ਉੱਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮਗਾਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਏ ਟਕੇ-ਟਕੇ ਦੇ ਬੇਈਮਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਤੁਹਮਤਾਂ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਖਿਝਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਸ ਕਦਮ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਹਲਚਲ ਮਚਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਗਲਾ

ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗੇਗੇ ਤਾਂ ਖਰਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਮੇਰੇ ਪੈਸੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੜਾ ਕੁਝ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਦੀ ਬੱਚਕ ਕਿਸੇ ਨੇਕ ਕੰਮ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਗੇ। ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਆਪਣੀ ਖਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਏਦਾਂ ਦੇ ਜੋੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਫਿਰ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਜਤਿੰਦਰ ਪੰਨੂੰ

ਸਿਆਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨ ਅਤੇ ਨੱਕ ਬੜੇ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਏਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ-ਮੁਹਿੰਮ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਗਮ ਅਤੇ ਹਰ ਮੁੱਦੇ ਲਈ ਅੱਗੇ ਲੱਗਣ ਨੂੰ ਕਾਹਲਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਨੇਤਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਪੁੱਜਾ, ਪਰ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੀ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਏਨੀ ਛੇਤੀ ਆਸ ਲਹਿ ਗਈ! ਨਾ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਨਾਲ ਨਿਭਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਅਗਲੇ ਕਦਮ ਸੁੱਝਣ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨੀਂ ਉਸੇ ਵਾਂਗ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਗੂ ਆਏ ਅਤੇ ਏਠੇ ਹੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ। ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਓਥੇ ਹੀ ਬੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਖੱਚਾਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਲੱਗੇ ਜਾਂ ਲੱਗਦੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜਾਹਰ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਅਜੋਕੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਉਹਦਾ ਦਾ ਸ਼ੇਅਰ ਹੈ ਕਿ 'ਵੀਰਾਨ ਗੁਲਿਸਤਾ' ਕਰਨੇ ਕੇ ਬੱਸ ਏਕ ਵੀ ਉੱਲੂ ਕਾਠੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਜੇ ਪ ਉੱਲੂ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਅੰਜਾਮੇ ਗੁਲਿਸਤਾ ਕਿਆ ਰੋਗਾ! ਹੋਰ ਅਜੋਕੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ ਕਿੰਨਾ ਠੀਕ ਜਾਂ ਕਿੰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਉੱਤੇ ਛੱਡਿਆ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ, ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਅੰਨ੍ਹਾ

ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੱਚ ਤੋਂ ਕਹੀ ਸੀ ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਕਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਦਲਣ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਵੀ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਅੰਨ੍ਹਾ ਨਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਹਾਕਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਬੀ ਏ ਪਾਸ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸਰਕਾਰ ਬਦਲ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ, ਉਹ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਆਮ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਕਿਧਰੇ ਰਿਹਾ, ਪੀ ਅੱਚ ਡੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਨ, ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ-ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਕਾਫ਼ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਆਮ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਤੀਸਰੀ ਧਿਰ ਆਈ ਤਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪੈਣ ਦੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਸ ਵੀ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ। ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਨੂੰ ਅਜੇ ਮਨ ਮਹੀਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਸਤੀਫਾ ਲੈ ਕੇ ਪੁਲਾਸ ਦੇ ਅਧਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਇਹੋ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਕਰਵਾ ਲਈ, ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਗ਼ਾਬ ਕਰਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ, ਕੋਸ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਫਿਰ ਦੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਗਈ, ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲਮਕਾ ਕੇ ਸਮੀ, ਅਸਤੀਫੇ ਵੀ ਲਏ ਗਏ, ਪਰ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਰੋਕੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਪਾਰਟੀ

ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਧਾਇਕ ਨਕਦ ਪੈਸੇ ਲੈਣਾ ਵਡੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਸ ਵੀ ਬਾਕੀਆਂ ਵਾਂਗ ਘੱਟੇ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲਿਆ, ਕਾਰਵਾਈ ਕੋਈ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕੀ। ਪਿਛਲੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਭਾਰਤ ਭ੍ਰਸ਼ਟਾ ਆਸ਼ੂ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੜੇ ਖੜੋਲੇ ਨਾਲ ਕੋਸ ਬਣਦੇ ਵੇਖੇ ਗਏ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਸ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਆਖਰ ਕੋਈ ਏਦਾਂ ਦਾ ਅੰਝ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਚਰ ਵੀ ਕੁਰਸੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਢਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਉਸ ਅੱਥ ਦੀ ਚਰਚਾ ਜਦੋਂ ਆਮ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਪਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਚਿਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਣਾ ਤੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਟੀਮ ਬੇਬੇਕ ਇਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਦੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੁੱਠ ਵਿੱਚੋਂ ਰੋੜ ਕਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਿਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਖੀਰਲੇ ਸਾਲ ਤਾਂ ਅਫਸਰ ਮੌਕੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਬੜ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਵਕਤ ਸੀ ਕਿ ਏਦਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਰਕਾਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਜਾਬਤਾਂ ਤਾਂ ਜਾਬਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਛੱਡੀਆਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਘੜੀ ਏਦਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅੱਜ ਦੀ ਘੜੀ ਸੋ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਾਨ੍ਹਣੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਵਿਨੋਬਾ ਭਾਵੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਤੱਕ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਨਤੀਜੇ ਅਸਿ ਮੁਤਾਬਕ ਨਾ ਨਿਕਲਣ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਟੁੱਟਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਮ ਲੋਕ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇੱਕ ਹੋਰ ਏਦਾਂ ਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਉਡੀਕਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਮਸੀਹਾ ਮੁੜ ਕੇ ਉੱਠੇਗਾ, ਜੇ ਉੱਠੇਗਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਅਤੇ ਕਿੱਦੇ ਜਿਹਾ ਉੱਠੇਗਾ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ, ਆਮ ਲੋਕ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮਾਹਰ, ਜੋ ਅਚਾਨਕ ਤਾਰਾ ਬਣ ਗਿਆ

ਆਪਣੇ ਕੱਚ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਿਛਲਾ 'ਚ ਲੰਮ-ਸਲੰਮਾ ਚੌਥੇ ਮੱਥੇ ਵਾਲਾ, ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਵਾਲਾ ਡਾਕਟਰ ਅਚਾਨਕ ਆਪਣੀ ਸੋਸ਼ਲ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਰਾ ਬਣ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਮਕਿਆ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ (ਪੁਰਬੀ ਪੰਜਾਬ) ਦੀ ਖੁਸ਼ੀਖਬਰਸ਼ੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ 'ਗੋਲੀਆਂ' 'ਚ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਵੱਡੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੁਰਬੀ ਪੰਜਾਬ/ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ। ਜਿੱਥੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਅਚੰਝੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਇਕਾਨਮਿਕਸ ਦੇ ਮਾਹਰ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਏਨੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਨੂੰ ਇਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੀ ਛੇਤੀ ਜਿਹੀ ਮਿੱਠੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉਚੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਬੋਧ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਉਮਰ ਆਪਣੀ ਜੁੱਤੀ ਮੇਰੀ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਦੇ ਪੜ੍ਹੀਆਂ-ਲਿਖੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵੀ ਉਸ ਮੇਰੀ ਪਾਸ ਆਪਣੀ ਚੰਪਲ ਨੀਲ ਕਰਾਉਣ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਨੀ ਦਿਖਾਉਣ 'ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਛੇਤੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਮੰਗੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਏਥੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਬਾਬਾ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬੀਬਾ ਇਹ ਮੇਰੀਆਂ ਜੋ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਐਮ ਏ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ ਜੁੱਤੀ ਮੈਂ ਗੱਠਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਬੀਬਾ 'ਉਹ ਐਮ ਏ ਹੈ। ਬੇਟਾ ਮੇਰੀ ਦਾ ਆਪ ਖੜੀ ਕੀ ਤੇ ਆਹ ਮੇਰਾ ਬੰਦਰ ਦਾ ਕੁੜਤਾ ਵੀ ਐਮ ਏ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਖੁਸ਼ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਉਹ ਬੱਚੀਆਂ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਵਾਪਸ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲਈ ਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਏਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰ ਥੀ ਆਈ 'ਚ ਅਤੇ

ਸੁਲਘਦੇ ਸਵਾਲ ਐਡਵੋਕੇਟ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੁਗਲੀ

ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਮੰਨਣਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀਹ ਸੌ ਚਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠੀਆਂ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਨੀਆ ਨੂੰ ਦਸਤਖਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸੱਦਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਖੀਰ 1991 ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਸਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਗੋਂ ਬਾਕੀ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦੇ ਲਾਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰਗੀ ਦੀ ਜੇਕਰ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਲ 'ਚ ਏਨੇ ਕੁ ਕੱਪੜੇ ਹੱਥਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਜਿੰਨੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਨੇਤਾ ਦਿਹਾੜੇ 'ਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਉਹ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਨੂੰ ਪਹਿਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਯੂ ਕੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਡਾਕਟਰੀ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਇਮਾਰ ਬੋਸ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਕਾ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਨੌ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ 1957 ਤੋਂ 1965 ਤੱਕ, ਦਿੱਲੀ ਸਕੂਲ ਆਫ ਇਕਨੋਮਿਕਸ 'ਚ 1969 ਤੋਂ 1971 ਤੱਕ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1976 ਵਿੱਚ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ

ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਮੰਨਣਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀਹ ਸੌ ਚਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠੀਆਂ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਨੀਆ ਨੂੰ ਦਸਤਖਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸੱਦਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਖੀਰ 1991 ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਸਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਗੋਂ ਬਾਕੀ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦੇ ਲਾਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰਗੀ ਦੀ ਜੇਕਰ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਲ 'ਚ ਏਨੇ ਕੁ ਕੱਪੜੇ ਹੱਥਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਜਿੰਨੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਨੇਤਾ ਦਿਹਾੜੇ 'ਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਉਹ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਨੂੰ ਪਹਿਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਛੇਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਜੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸਿਰੇ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕਦੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ। ਜੇ ਛੋਟਾ ਮੂੰਹ ਬੜੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ

ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੈੜਾਂ ਛੱਡਦਾ ਸੰਪੰਨ

ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਦੀ ਸਿਮਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੱਤਵੇਂ ਚਾਰ ਰੋਜ਼ਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਮ, ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿੱਚ 'ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ-ਸੰਵਿਧਾਨ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਸੁਰ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੱਤਰਕਾਰ ਆਰਥਾ ਖਾਨਮ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵੱਡੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪੁੱਸੇ ਹੋਏ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਜਗਾਈ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਕੇ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਦਲਦੇ ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਲੋਕ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਦੋਰ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਿਠਾਂ ਲੋਕਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਵਰਗੇ ਸਾਹਿਤਕ ਉਤਸਵ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸਟਾਲਿਨਜੀਤ ਬਰਾੜ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੀਤਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਾਇਕੀ ਬਾਰੇ ਅੰਜਨੀਆਂ ਸੰਜੀਦਾ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਪਿਰ ਇਸ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਿਕੱਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿੱਚ 'ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਿਤ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਚਿੱਤਰ ਮਨਮੋਹਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਲਸਫੇ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੁਭਾਸ਼ ਪਰਿਹਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਪਗਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਾਮਵਰ ਘੁਮਕੰਡ ਨਿਰਲੇਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਫਰ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਆਪਸੀ ਗਿੱਝਾ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਮਵਰ ਚਿੱਤਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਕਨੀਕ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੂਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸੁਰਧਾਰਕ ਮੁਹਾਰ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਸਨ। ਗੁਰਪੰਥ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਸੰਮ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ।

ਉਹ 'ਦ ਸਿਟੀਜ਼ਨ' ਦੇ ਐਸੋਸੀਏਟ ਸੰਪਾਦਕ ਰਾਜੀਵ ਖੰਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਊ ਅਤੇ ਰੇਵੋਨਿਊ ਦਾ ਨਾਗਵਲ ਡਿਜੀਟਲ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਊਜ਼ ਕਲਿਕ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਿਜੀਟਲ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਿਠਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਸੁਖਨੋਬ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜੋਕ ਸ਼ੇਖਰ ਨੇ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਰਾਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਅਦਾਰਾ 23 ਮਾਰਚ ਵੱਲੋਂ ਦੇ ਬੈਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਧੁਨਿਕਤਾ, ਯੂਰੋ-ਕੇਂਦਰਿਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਮਾਰਕਸਵਾਦ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ/ਪੇਂਡੂ ਵਸੋਂ ਸਿਆਤਕ ਚਰਚਾ ਦੇ ਭਵੇਂ ਮੁੱਦੇ ਬਣੇ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੱਵਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭਾਸ਼ਣ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਆਦਿਤਯ ਨਿਗਮ ਨੇ 'ਯੂਰਪੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਹੋਣੀ' ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਰਤ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੂਰਪ ਦਾ ਸਫਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਯੂਰਪੀਅਨ ਮਾਡਲ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸੱਚਰਾ ਉੱਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਨ-ਬਿਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਥਰੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਦਯੋਗਿਕਰਨ, ਤਕਨੀਕੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਜਾਪ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਢੁੱਕਵੇਂ, ਬਦਲਦੇ ਚਿੰਤਨੀ ਸੰਮਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਕਿਰਮਾਨੀ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ, ਸਗੋਂ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਰਮਾਨੀ ਦਾ ਆਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਧ ਰਹੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਚੇਖੇ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਵੇਗਾਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੀ ਹੈ।

'ਪੰਜਾਬੀ ਪੇਂਡੂ ਵਸੋਂ ਦਾ ਹੁਸਨ ਇਮਕਾਨ' ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਦੂਜੀ ਬੈਨਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਭਪੰਥ ਬਰਾੜ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੱਵਲ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਪੁਰਮਾਸ਼ੀ' ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਹਸਤੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਪੜਤਾ ਰੱਖੀ। ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਨੇ ਪੱਤਰੀ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਰਾਹੀਂ ਕਹਾਣੀ 'ਪਾ ਦਿੱਦਾ' ਹੈ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ

ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਕਤਲ ਦਾ ਨਾਂਅ ਦੇਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ। ਸੁਮੱਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਨੇ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ, ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ, ਪਾਸ਼, ਅਮਿਤਯ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਛੇ ਦੀ ਸਿਮਰਤੀ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਬਰਾਕਰਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ, ਬੇਗਾਨਗੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਉਘਾੜਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਲਚਸਪ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ੁਮਲੀਅਤ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਕਿ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। 'ਵਾਸ਼ੀਵਾਦ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੁੰਜੀਵਤ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਚਿੱਤਰ ਡਾ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦੋਰ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਨਕਤੇ ਉੱਭਾਰੇ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਲਈ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਤੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਿੱਦੇ ਵਜੋਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਵੰਡਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁਖ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਸੱਚੇ ਵੱਲੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਡਾ. ਨੀਤੂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਡਾ. ਤਰਲੋਕ ਬੰਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸ਼ੋਭਾ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਨਾਟਕ 'ਸਿਮਾਂ ਵਾਲੀ ਭਾਂਗ' ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿਖਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਆਹਲਾ ਅਦਾਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਕਰਿਨਿੰਗ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਹਾ ਲਿਆ। ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਦੌਰਾਨ ਲੱਗੀ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮਨਪਸੰਦ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦਕਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਵਰਿੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਵੱਲੋਂ 'ਰੰਗ ਕੁਦਰਤ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਲਿਖਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੱਵਲ ਦੇ ਗੱਦੇ। ਪੀਪਲਜ਼ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਗੁੱਝ ਦੀਆਂ ਸਟਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

— ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਬਰਗਾੜੀ

ਸਮਕਾਲ

ਰਾਗ : ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਖੁਬਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਲ 'ਰਾਗ' ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਤੋਂ ਅਪ੍ਰੇਲ, 2025 ਸੰਪਾਦਕ ਅੰਕ ਛਪ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਗ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾਕਾਰ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਵਾਲੀ ਹੈ। 8 ਪੰਨਿਆਂ ਤੱਕ ਵੈਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਸਮਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜੀਅ ਰਹੀ ਹੋ, ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਕੁਲਬੀਰ ਬਰਸੌਰ ਨੇ 'ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਜੱਥੀ-ਅਜੀਤ ਕੌਰ' ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਬਿਤਾਏ ਆਪਣੇ ਪਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਕੁਲਬੀਰ 'ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਮਹਿਫ਼ਿਲ' ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉੱਥੇ ਉਸਨੂੰ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਦਿਲੀ ਨੇ ਪੀਠਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਮੇਰਾ ਪੰਨਾ 'ਚ ਇੰਦਰਜੀਤ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਟਰੇਪ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਆਤਮਜੀਤ ਨੇ 'ਮੇਰੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮਿ' 'ਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਗੋਇਲ ਨੇ 'ਰਿਲਕੇ' ਦੇ ਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ 'ਚੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਅੱਠ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਅੰਕ 'ਚ ਡੰਗ (ਸਰਘੀ), ਮਿੱਟੀ (ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ), ਪਰਕ ਕਾਲ (ਜਗਵਿੰਦਰ ਜਯਾ), ਦੁਰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਮੈਂ (ਨਿਰੰਜਣ ਬੋਹਾ), ਕਾਸ਼ੀ! (ਸਵਾਮੀ ਸਰਬਜੀਤ), ਗੁਰੁੱਦੇਗਾਰ (ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ), ਲੂਸ਼ਰ (ਅਲ ਫ਼ਾਜ਼), ਮੱਚਦਾ ਕੋਲਾ (ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਨਡਾਲਾ) ਆਦਿ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ-ਦੋ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਾ ਜੋਧਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਵਿਤਾ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸੰਧੂ, ਕੰਵਲਜੀਤ ਭੁੱਲਰ, ਸੁੱਖ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖੀ, ਗਨ ਸੰਧੂ, ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਧੂ, ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਮੀਰ, ਮਨਦੀਪ ਅੱਲਖ, ਕਿਰਤ, ਹਰਲੀਨ, ਕੇਸਰ ਕਰਮਜੀਤ, ਕੰਵਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਹਿੰਨੀ ਤੁਰ, ਤੇਜਿੰਦਰ ਚੰਡਿਕੋਕ, ਜਗਦੀਪ ਗਣਾ, ਆਬੀਰ ਗਣਾ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ, ਬਖ਼ਤੋਰ ਧਾਲੀਵਾਲ ਤੇ ਜਸ ਦੇਵ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਛਪੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਚਿੱਤਰ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਾਰ ਵਰਿਮਾ ਸੰਧੂ (ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਲ), ਰਾਮ ਸੁਧੂ ਅਣਖੀ (ਬੁਟਾ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ), ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬੇਗਾਰੀ (ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ), ਜਸਵੀਰ ਬੇਗਮਪੁਰੀ (ਅਮਰਿਕ ਗਰਾਜਾ), ਲਛਮਣ ਮਲੂਕਾ (ਰਣਬੀਰ ਗਣਾ) ਆਦਿ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੰਨੇ ਉੱਭਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਚਿੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਰੋਜ਼ੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਾਬੇ ਬਾਜਵੇ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਪਾਂਧੀ ਦਾ 'ਸੁਰੀਲੀਆਂ ਗੁਰਾਂ' ਦੇ ਸੁਰੀਲੇ ਲੇਖ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੰਨੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਾਰਤਕ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿੰਦਰ ਘੁਰਿਆਣਵੀ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹਰੀਸ਼ ਜੈਨ ਵੱਲੋਂ ਨਾਟਕੀ ਆਂਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਿਖਤਾਂ 'ਗੁਨਗਰਾਰ' ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਚਿੱਤਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਟਕ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀ. ਕੇ. ਦੱਤ ਦੇ ਅੰਧੇਲੀ ਬੇਬ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਐੱਚ. ਐੱਸ. ਡਿੱਪਲ ਦਾ ਲੇਖ 'ਸਾਹਿਤਕ ਚੰਗੀ-ਕਿਲਾਸ਼ਾਂ' ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਲੇਖ 'ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੇ ਸੰਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। 'ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਬਣਦੇ 'ਸਟਿੱਟ' ਲੇਖ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ ਵਿੱਚ, ਪਾਕੀ ਪੜ੍ਹਤ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਚਿੱਟਾ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਮਨਮੋਹਨ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਲੋਚਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਹਿਤ ਸੁਫ਼ਾ ਸੋਢੀ ਗਾਇ (ਜਗਦੀਪ ਡਾ.), ਚੌਦਾ ਨੰਬਰ ਗੰਨ-ਗੱਡੀਆਂ ਵਾਲੀ (ਦੀਪ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ), ਹੋਇਆ ਦਾ ਸ ਪਰਾਇਆ (ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ), ਡਲਿਵਰੀ ਮੈਨ (ਡਾ. ਸਦੀਪ ਗਣਾ), ਸੁਰਜੀਤ (ਉਕਾਰਪੁਰੀ), ਸਹਜ ਗੁਣਾ ਮੇ ਆਸਟ (ਡਾ. ਯੋਗਰਾਜ ਅੰਗਰੀਥ), ਡਰਵਿੰਦਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ (ਬੁਟਾ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ) ਚਰਚਿਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਸਮੀਖਿਆ ਲੇਖ ਛਪੇ ਹਨ। ਦੀਪ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ 'ਪੱਟੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ' 'ਚ ਕੁਝ ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਹਨ। ਤਰਸੇਮ ਬਰ ਨੇ ਮੇਲਾ ਜੱਟ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। 'ਰਾਗ' ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ 'ਰਾਗ' ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਮਿਠਾਅ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਟਾਇਟਲ ਸੰਪਾਦਕ ਅੰਕ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ।

ਪਠਕ ਦੇ ਪੰਨੇ : 216, ਮੁੱਲ : 200 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕ ਪਤਾ: ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਇੰਦਰਜੀਤ ਪੁਰੇਵਾਲ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ, ਅਮਰੀਕਾ, ਮੁਖਾਇਲ : +1-845-702-1886

ਅਲੋਚਨਾ : ਮੋਹਨਜੀਤ, ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਤੇ ਸੁਖਜੀਤ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ 'ਅਲੋਚਨਾ' (ਮਿਆਰੀ ਰੈਗੂਲਰ ਜਨਰਲ) ਦਾ ਚਾਰਥੂਥਰ-ਦਸੰਬਰ, 2024 ਅੰਕ 'ਮੋਹਨਜੀਤ, ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਤੇ ਸੁਖਜੀਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਤੇ ਅਕਾਰ ਨਾਲ ਛਪ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਚਿੰਤਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਤਿੰਨ ਕਵਿਤਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਚਿੰਤਨ-ਮੰਥਨ ਕਰਦੇ ਖੋਜ ਪੱਧਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੁੱਢਲੇ ਸ਼ਬਦ ਲੇਖਕ ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਿੰਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਪੰਹੋਰ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਟਿੱਪਣੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਮਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਆਦਿ ਨੇ ਮੋਹਨਜੀਤ ਦੀ ਸਾਹਿਤੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੰਖਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਲੇਖ ਛਪੇ ਹਨ। ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਦੀ ਸਾਹਿਤੀ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਗਵਿੰਦਰ ਜਯਾ, ਡਾ. ਨੀਤੂ ਅਰੰਝਾ, ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸੀਐ, ਡਾ. ਦੀਪਕ ਕੁਮਾਰ ਆਦਿ ਨੇ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਪੱਧਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੁਮਣ, ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤਿਆਗੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਰਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਹੋਰ 'ਸੋਢੀ' ਵਾਂਗ ਹੱਥਲੇ ਅੰਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਲੋਚਨਾ ਦਾ ਇਕ ਮਿਆਰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਸਫ਼ੇ : 176, ਮੁੱਲ : 200 ਰੁਪਏ, ਸੰਪਾਦਕ : ਸੰਪਾਦਕ 'ਅਲੋਚਨਾ' ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ : ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਡਾ. ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਹੋਰ, ਮੁਖਾਇਲ : 94645-68905

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ : ਦਸੰਬਰ, 2024

ਵੈੱਨ ਸੁਵੈਨੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾਲ 'ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ' ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਮਮਤਾ ਜਿੰਤ ਗਈ (ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਗੋਸਲ), ਚਲੇ ਮਿੱਠੂ ਨੂੰ ਛੱਡੀਏ (ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰ), ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ (ਸਦੀਪ ਦਿਉੜਾ), ਬੈਠ ਪਿੰਜਰਾ (ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਲੋਗੋਆਣਾ), ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰ ਨੀਵੇਂ (ਰਘੁਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕਲੋਆ), ਲੱਭੂ ਕੁੱਟਾ (ਕਾਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੀਲ), ਕਾਲਜੀਤ ਮਿਠਿਆਈ ਵਾਲਾ (ਅਗਮਨ ਸਿੰਘ) ਆਦਿ ਸੱਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪੰਖਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਬਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਹਨ। ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤੇ ਲੇਖ ਵੀ ਬਾਲ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਛਪੇ ਹਨ। ਰਸਾਲਾ ਰੰਗੀਨ ਤੇ ਆਰਟ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਛਪਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਮੁੱਲ : 20 ਰੁਪਏ, ਪੰਨੇ : 36, ਸੰਪਾਦਕ ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਮੋਗਜੀਨ ਸੌਲ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ, ਵਿਦਿਆ ਭਵਨ, ਮੁਹਾਲੀ, (ਫੋਨ-0172-5227395)

ਮਿੱਠੀ : ਅਪ੍ਰੈਲ-ਜੂਨ, 2024

ਇਸ ਅੰਕ ਨਾਲ ਰਸਾਲੇ ਨੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤਹਿ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਨੇ ਮਿੱਠੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਫ਼ਰ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਝਾੜ ਪਾਈ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਅਨਿਤਾ ਲਲਿਤ, ਅਨਿਲ ਸੂਰ, ਸਨੇਹ, ਮਿੱਠੀ ਖੇਰ ਤੇ ਰੋਹਣੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਹਨ। ਪਛਾਣ ਤਹਿਤ ਨਿਰੰਜਣ ਬੋਹਾ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ ਭੇੜ ਦਰਜਨ ਪੰਜਾਬੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾ ਲੇਖ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। 'ਮਿੱਠੀ' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਮੇ ਮਿੱਠੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਖਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਪੰਨੇ: 64, ਮੁੱਲ: 40, ਸੰਪਾਦਕ: ਸੰਪਾਦਕ: ਜਗਵਿੰਦਰ ਕੋਸ਼ਲ।

- ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ

ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤੀ ਉਪਰੰਤ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸਮਾਗਮ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 'ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ' ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ 'ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ। ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤੀ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ 'ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ' ਵਿਖੇ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ. ਰਣਕਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸਮਾਗਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟਰੱਸਟੀ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ.

ਵਨੀਤਾ, ਪ੍ਰੋ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ 'ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ' ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਮਿਆਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਭਾ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਨਾਬਦੇਹੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਭਰਵੀਂ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ 'ਦ ਕਾਰਵਾ' ਦੀ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਤੁੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਹਾਸ਼ੀਆਗ੍ਰਸਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪੇਂਡੂ ਇਸ ਦਾ ਆਪਮੁਹਾਰਾਪਣ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਰਾਹੀਂ ਕਹਾਣੀ 'ਪਾ ਦਿੱਦਾ' ਹੈ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਬਰਨਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜਾ ਜਨਰਲ ਅਜਲਾਸ ਆਯੋਜਿਤ

ਬਰਨਾਲਾ- ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਲੜਕੇ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ (ਗੱਜ) ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਸਭਾ ਦਾ ਦਾ ਸਾਲਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਸੰਪੰਨ ਹੋਣ 'ਤੇ ਦੂਜਾ ਸਾਲਾਨਾ ਇਜਲਾਸ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸਕੱਤਰ ਤੇਜਿੰਦਰ ਚੰਡਿਕੋਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਜਲਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਾਂਧੀ, ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦੀ ਗਵਰਨਿੰਗ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ, ਸ੍ਰ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਮੇਘ ਰਾਮ ਮਿੱਤਰ, ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤਿਲਕ ਤੇ ਡਾ. ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਭਾ ਦੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਮਲੀਅਤ

ਕੀਤੀ। ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤ ਰਿਪੋਰਟ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਭਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਭਵਵੀਂ ਬਹਿਸ ਵੀ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤਿਲਕ ਨੇ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਤਾਲੀਖਬਾਸ਼ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀ ਦੀ ਭਗਤ ਪੰਨਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਪੁਸਤਕ ਲੋਕ ਅਰਥ ਨਾਮ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਬਰੋਥੇ 'ਚੋਂ

ਸਾਲਾਨਾ ਸਾਹਿਤਕ ਅੰਕ ਸਾਂਭਣਯੋਗ

ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਰ 'ਐਤਵਾਰ' ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਅੰਕ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮੀਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਾਵਲ, ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਡਾ. ਸਦੀਪ ਗਣਾ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ ਮੇਰੀ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀਆਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਮਵਰ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨੋਟਿਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਾ ਜਾਂਦਾ। ਕੋਈ ਲੇਖਕ ਜੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਵੀ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਵੀ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਚਹੇਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾਣਾ, ਆਪਣੇ ਖੜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਉਭਾਰੀ ਜਾਣਾ ਅਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ। ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮਿਆਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖੋਗੇ। ਆਲੋਚਕ ਇਹ ਸਾਲਾਨਾ ਲੇਖ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸੰਬੰਧਾਂ, ਮਿਲੇ ਵਾਇਦਿਆਂ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾ ਲਿਖਣ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨੇ ਦੀ ਡਿਫ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਅਚਾਨਕ ਆਪਣੀ ਕੀਤਾਬ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀ। ਮੈਂ ਡਾ. ਸਦੀਪ ਗਣਾ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਚਿੱਠੀ ਇਸ

ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ

ਸਾਲ 2024 ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ 'ਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਣਦੀ ਨਿਗਰ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਗਲਣਯੋਗ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨਯੋਗ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਸਰੋਤ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹੇ, ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਰਸਾਲੇ ਆਪਣੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਛਪਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਦਰਜਨ ਰਸਾਲੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਛਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਦਰਜਨ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੁਬ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ 'ਵਾਰਗ' ਦੀ ਗ਼ੈਰਪੇਸ਼ਾਬੀ ਰਫ਼ਕਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਸੁਰਤਿ' ਰਸਾਲੇ ਨੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ 'ਚ ਦਸਤਕ ਦੇ ਕੇ ਹਲਚਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਟਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਉੱਥੇ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਚਿਆਂ 'ਚ ਛਪੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਸਾਲਾ ਅਧੂਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਤਕਰੀਬਨ 200 ਦੇ ਕਰੀਬ ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ, ਚਿੰਤਨ-ਇਤਿਹਾਸ, ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਲੇਖ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ, ਵਾਰਤਕ, ਸ਼ਬਦ ਚਿੰਤਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਗ, ਹੁਣ, ਤਾਸਮਨ, ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ, ਕਹਾਣੀ ਧਾਰਾ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਆਪਣੀ ਦਿੱਖ, ਲੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਛਪਾਈ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੈਂਟਰ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਰਜਣਾ, ਪ੍ਰਵਚਨ, ਸ਼ਬਦ, ਚਿਰਾਗ, ਅੱਖਰ, ਏਕਮ ਆਦਿ ਰਸਾਲੇ ਆਪਣੀ ਤੌਰ ਛਪਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੇਂਟ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ।

'ਸੁਰਤਿ' ਏਸ ਵਰ੍ਹੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ 'ਚ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਚੇ ਦੀ ਦਿੱਖ ਤੇ ਲੇ-ਆਉਣ ਦੇਖ ਕੇ 'ਇਡੀਆ ਟੂਡੇ' ਦੀ ਵਰਸ਼ਿਕੀ' ਦਾ ਭੂਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਪਰਚਾ ਕੱਢਣਾ ਜਿਹੜੇ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਆਤਮ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਗੁਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਨਾਮਕਰ ਲੇਖਕਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂਟਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਫੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰਨਾ 'ਘਰ ਭੁਕ ਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਆਮ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ 'ਸੁਰਤਿ' ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਨੇ ਮਹਿੰਗੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗੀ ਛਪਾਈ ਵਾਲਾ ਪਰਚਾ ਛਾਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਾ ਕਰਨ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਕ ਦੁਬਾਰਾ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵਧਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵਰਖਾ ਅੰਕ ਵੀ ਛਪਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਅੰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਡੇ ਕੱਦ ਵਾਲੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਚਾ ਹਰ ਵਿਧਾ ਦਾ ਮਿਆਰੀ ਮੈਂਟਰ ਛਾਪਦਾ ਹੈ। ਅਮਰਜੀਤ ਗਰੇਵਾਲ ਤੇ ਗੁਰਬਚਨ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ, ਪੰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਚਿੰਤਰ, ਬਲੀਜੀਤ, ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਬਿਚਰ ਬਸਰਾ, ਸੁਖਜੀਤ, ਖਾਲਿਦ, ਇਲਿਆਸ ਘੁਮਣ, ਅੰਬਰ ਹੁਸੈਨੀ ਤੇ ਉਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਵਲ ਅੰਬ, ਸਿਰਜਣਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਬਿਰਤਾਂਤ ਅੰਬ ਤੇ ਹੋਰ ਮੈਂਟਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਲਾਹਿਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਪਰਚੇ ਦੇ ਦੋ ਅੰਕ ਛਪਦੇ ਹਨ।

ਅਪਣੇ ਅਕਾਰ, ਦਿੱਖ ਤੇ ਲੇ ਆਉਣ ਕਰਕੇ 'ਰਾਗ' ਤੇ 'ਹੁਣ' ਨੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ 'ਚ ਹਲਚਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਗ ਦੇ ਇਸ ਸਾਲ ਛਾਪੀ ਅੰਕ ਛਪੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੀਜਾ ਅੰਕ ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਛਪਦਾ ਹੈ। 'ਰਾਗ' ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ, ਲੇ ਆਉਣ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਅਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਦਰਜੀਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨ ਤੇ ਹੁਣ ਛਪ ਰਿਹਾ 'ਰਾਗ' ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ 'ਚ ਆਪਣੇ ਦਮ 'ਤੇ ਨਿਗਰ ਸੰਪੋ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਸਾਲਾ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵੇਨਗੀਆਂ ਛਾਪ ਕੇ ਹੁਣ ਵਰਦੇ ਦਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ 'ਚ ਸਫਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਰਾਗ' ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕਰੀਬਨ 26 ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਚਿੰਤਰ, ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਅਤੇ ਵਾਰਤਕ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ। ਜਗ ਬਹਾਦਰ ਗੋਇਲ, ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ ਤੇ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਗਜੀਤ ਬਰਾੜ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਨੀਰ, ਮੋਜਰ ਮਾਗਟ, ਨਿਰੰਜਣ ਬੋਹਾ, ਦੀਪਤੀ ਬਬਰਾ, ਅਜਮੇਰ ਰੋਡੇ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਭੈਨੀ, ਜਸਵੰਤ ਰਾਏ, ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ, ਸਰਬੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਨਾਥ ਚੋਰੇ ਦੀ ਬੇਚੈਨ ਆਤਮਾ-ਦੇਸ ਰਾਜ ਕਾਲੀ' ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ ਚਿੰਤਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੀ ਡੀ ਐੱਫ਼ ਫਾਇਲ ਬਣ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕੂਲੇਟ ਹੁੰਦੀ ਸੁਣੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਸੁਸ਼ੀਲ ਦੁਸਾਂਝ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਕਮਲ ਦੁਸਾਂਝ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਟੀਮ ਹੇਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ 'ਹੁਣ' ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਏਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਕ ਛਪਦੇ ਹਨ। 'ਹੁਣ' ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਤੇ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੇਖ ਛਾਪਣ ਕਾਰਨ ਚਰਚਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਚੇ 'ਚ ਹੋਰ ਵੱਧ-ਵੱਧ ਮੈਂਟਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਲ ਚੌਹਾਨ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਧੇਰੇ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ। ਜਿੰਦਰ, ਦੀਪ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਰਵੀ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਜਸਵੀਰ ਰਾਣਾ, ਬਲਵੰਤ ਡਰਵਾਲੀ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਭੈਨੀ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਚਰਚਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਈਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਹਰਵਿੰਦਰ ਭੰਡਾਲ ਦਾ ਲੇਖ 'ਅਜੋਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ', ਜਸਵੰਤ ਰਾਏ ਵੱਲੋਂ ਅਨੁਵਾਦ-ਕੀ ਗੰਗਕਰੀ ਸੂਦਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਰਮਾਰ ਹੰਸ ਦਾ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ' ਤੇ ਲੇਖ ਪਰਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਨ। 'ਹੁਣ' ਨੇ ਮੈਂਟਰ, ਮਿਆਰ, ਦਿੱਖ ਤੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕੁਆਲਟੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰਚਾ ਆਪਣੇ ਮਿਆਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ 'ਹੁਣ' ਦੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ

ਬੀਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਹਨ। 'ਸੁਰਤਿ', 'ਰਾਗ' ਤੇ 'ਹੁਣ' ਅਕਾਰ ਤੇ ਕੀਮਤ ਪੱਖੋਂ ਵੱਡੇ ਰਸਾਲੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਛਪਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਾਠਕ ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

'ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬ' ਦੇ ਏਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਕਾਰ ਦੇ ਅੰਕ ਛਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਅੰਕ 400 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਸਮੱਗਰੀ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਕਰਾਂਤੀਪਾਲ ਮੈਂਟਰ ਲਿਖਵਾਉਣ ਅਤੇ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬ' ਦੇ ਅੰਕ 103

ਛਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ। ਰਸਾਲੇ ਦਾ 'ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਦੇ ਅੰਕ ਜੋੜ ਕੇ 424 ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅੰਕ ਛਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਪੂਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਤਾਸਮਨ' ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰ ਪੈੜਾਂ ਉਲੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਦਿੱਖ, ਛਪਾਈ ਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਪੱਖੋਂ ਆਪਣਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਹੈ। ਰਸਾਲੇ ਨੇ ਸਰਥੀ, ਜਿੰਦਰ, ਸਾਂਵਲ ਧਾਮੀ, ਸਵਾਮੀ ਸਰਬਜੀਤ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਨੀਰ, ਪਰਵੇਸ਼ ਸੰਧੂ, ਅਜਮੇਰ ਰੋਡੇ,

ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਅੱਖਰ' ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਆਰੀ ਰਸਾਲਾ ਨਿਰੰਤਰ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਾਰਤਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਰਸਾਲੇ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਸੰਪਾਦਕ 'ਵਿਸ਼ਾਲ' ਦਾ ਖਾਸ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਿੱਖੀ ਸੁਰ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ' ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ

ਦਿੱਖ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕ ਛਪਦੇ ਹਨ। ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਮਿਆਰੀ ਵਿਅੰਗ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਪਾਦਕ ਵੱਲੋਂ ਸਮਕਾਲੀ ਪਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਕਾਲਮ ਹੈ। 'ਸ਼ਬਦ ਤ੍ਰਿੰਜਣ' ਵੀ ਵਿਅੰਗ ਵਿਧਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਸਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮੰਗਤ ਰਾਏ ਮਿੱਤਲ ਹਨ।

'ਮਿਨੀ' (ਸੰਪਾਦਕ ਜਗਦੀਸ਼ ਰਾਏ ਕੁਲਗੀਆਂ) ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਧਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਰਸਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨੁਵਾਦ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਆਲੋਚਨਾ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਪਾਦਕ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਤ ਹੋ ਕੇ ਲੱਗਾ ਅਜਿਹਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਘੜਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਛਿਣ' (ਸੰਪਾਦਕ ਦਵਿੰਦਰ ਪਟਿਆਲਵੀ) ਰਸਾਲਾ ਵੀ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਧਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਰਸਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਸਾਲੇ ਵੀ ਹਨ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

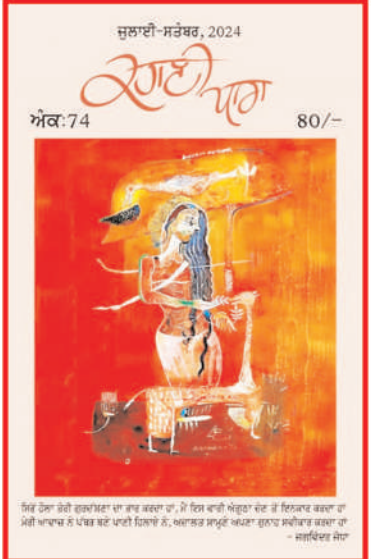
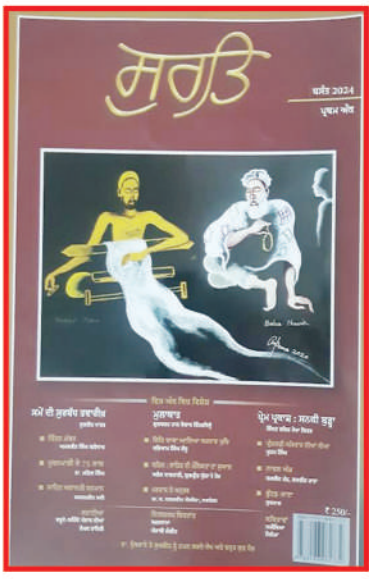
ਸਮਾਂਤਰ ਨਜ਼ਰੀਆ (ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਹੋਰ), ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸ (ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਪ. ਸਿੰਘ), ਵਰਿਆਮ (ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਰਾਜਵੰਤ ਕੌਰ), ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ (ਸੰਪਾਦਕ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਲ), ਲੱਭ ਮਣੀ (ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਬਰਾੜ), ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ (ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਜੇ. ਐੱਸ. ਮਹਿਰਾ), ਮੇਲਾ (ਸੰਪਾਦਕ ਰਜਿੰਦਰ ਮਾਜੀ), ਅਨੁਤਾਸ਼ (ਸੰਪਾਦਕ ਕਮਲ ਗਿੱਲ), ਜੋਗਲ ਦਾ ਪਾਣੀ (ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਕੀਰਤ ਸਿੰਘ), ਘੁਮਕੜਨਾਮਾ (ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰਜਿੰਦਰ ਅਨੁਪਗੜ੍ਹ), ਅਦਬੀ ਮਹਿਕ (ਸੰਪਾਦਕ ਸਤਪਾਲ ਸਾਗਲ), ਕਲਾਕਾਰ ਸਾਹਿਤਕ (ਸੰਪਾਦਕ ਕੰਵਲਜੀਤ ਭੱਠਲ), ਰਣਜੀਤ (ਸੰਪਾਦਕ ਇੰਜ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ), ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ (ਸੰਪਾਦਕ ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ), ਮੁਹਾਂਦਰਾ (ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਿਰਾਲਾ, ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਰਾਹੁਲ ਰੁਪਾਲ) ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਰਸਾਲੇ 'ਪੰਖੜੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ' ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਮਾਨ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੇਠ ਛਪਦੇ ਰਸਾਲੇ 'ਨਿੱਕੀਆਂ ਕੁੰਝਲਾਂ' ਰਸਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਹਜ-ਸੁਆਦ ਦਾ ਮੈਂਟਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਬਣਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਰਸਾਲੇ ਤਾਂ ਰੰਗੀਨ ਆਰਟ ਪੇਪਰ ਉੱਤੇ ਛਪ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ।

ਬੀਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਹਮੁਖੀ 'ਚ ਵੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨੇ ਮੌਲੂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਾਹਮੁਖੀ 'ਚ ਲਹਿਰਾਂ (ਇਰਫ਼ਾਨ ਅਖ਼ਤਰ), ਕਾਂਗਾਂ (ਅਫ਼ਜ਼ਲ ਰਾਜ), ਵੇਗਾਂ (ਮੁਖਤਬ ਆਜਿਜ), ਲੋਕ ਵਿਰਾਗ (ਮੁਖਤਬ ਅਹਿਮਦ), ਬੋਝਾ (ਰਿਆਜ਼ ਸ਼ਹੀਦ), ਮੁਮਲ (ਇਜਾਜ਼), ਪੱਚਮ (ਮਕਸੂਦ ਸਾਕਿਬ), ਤ੍ਰਿੰਝਣ (ਸੁਗਰਾ ਸਦਫ਼), ਬਾਰਾਂ ਮਾਹ (ਜ਼ਬੀਰ ਅਹਿਮਦ), ਸਾਹਿਤ (ਇਲਿਆਸ ਘੁਮਣ), ਵੇਵਾਲੀ (ਤੋਕੀਰ ਚੁਗਤਾਈ) ਵਗੇਰੇ ਰਸਾਲੇ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲਹਿੰਦੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਕਾਰ ਅਤੇ ਦਿੱਖ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਹੁਣ ਵੀ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਮਿਆਰੀ ਮੈਂਟਰ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਲੇਖਕ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਕੇ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖ ਲਿਖਵਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਪਿਰਤ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਮਿਆਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਲੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮੈਂਟਰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰ ਚੰਗਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਲੇਖ ਉੱਚੇ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਛਪੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਣ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲੇ ਬਹੁਤ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਰਸਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮੈਂਟਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਅਨੁਵਾਦ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਛਪੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਛਾਪਣ ਲਈ ਬੇਬੰਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਸਾਲੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਛਪਵਾਉਣੇ ਜਿੱਥੇ ਮਹਿੰਗੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸੰਪਾਦਕ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਮਹਿੰਗਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰਸਾਲੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਕਰਨ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਤਰੀਕੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਾਲ (2025 ਨੂੰ) ਹੋਰ ਮਹਿੰਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਡਾਕ ਵਿੱਚ ਰਸਾਲੇ ਭੇਜਣਾ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਮਹਿੰਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰਸਾਲੇ ਹੋਰ ਮਹਿੰਗੇ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। ਸਥਾਪਕ ਸ਼ੁੱਕ ਪੋਸਟ ਤੇ ਰਜਿ. ਸ਼ੁੱਕ ਪੋਸਟ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਕ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਣੀ ਬਣਦੀ ਵੀ ਹੈ। ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਮਿਆਰੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਆਪਣੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸਾਹਿਤਕ, ਭਾਸ਼ਾ, ਇਤਿਹਾਸ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸੰਪਰਕ 94170-64350

ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਕੇਸਰਾ ਰਾਮ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਵਲ 'ਗੁੱਡੋ' ਛਪਦਾ ਹੈ। ਗੁੱਡੋ ਰਾਹੀਂ ਕੇਸਰਾ ਰਾਮ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤ ਨਾਰੀ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਡੀਐਮ ਸਾਹਨੀ ਦੀ ਲੰਮੀ ਲਿਖਤ, ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ 1857 ਸੰਬੰਧੀ ਅਲੱਖ, ਇਕ ਦਰਜਨ ਭਾਰਤੀ ਕਥਾ, ਹਰਪਾਲ ਪੰਨੂ ਦੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਾਬੇ ਲਿਖਤ, ਅਸਗਰ ਵਜਾਹਤ ਦੀ ਲਿਖਤ, ਵਿਗਿਆਨ ਕਥਾ ਤੇ ਗਮਨਾਥ ਰਾਏ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਪਰਚੇ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹਨ। 'ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ' ਨਿਗਰ ਮੈਂਟਰ ਦੇਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬ' ਦਾ ਹਰ ਅੰਕ ਉਡੀਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਕਹਾਣੀ ਧਾਰਾ' ਕਹਾਣੀ ਵਿਧਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਸਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ 28 ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ ਸੋਹਲ, ਬਲਵੰਤ ਡਰਵਾਲੀ, ਵਿਧਾ ਗਿੱਲ, ਸਵਾਮੀ ਸਰਬਜੀਤ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਭੈਨੀ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਨੀਰ, ਆਗਾਜ਼ਬੀਰ, ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ, ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਿਨਹਾਸ, ਅੱਚ ਐੱਸ. ਡਿੱਪਲ, ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਮ ਮਾਨ, ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਵਿਕਰ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਪੂਰਤਾ ਨਾਲ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਤੋਂ 'ਕਹਾਣੀ ਧਾਰਾ' ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪੱਧਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਸੁਤਰਧਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਛਪੀਆਂ ਪੰਜ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਤੇ ਨਾਵਲ 'ਤੇ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਪੱਧਰ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਛਾਪਣ ਦੀ ਪੱਧਰ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। 'ਮੇਰਾ ਸਟੈਂਡੀ ਟੇਬਲ' ਵੀ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਕਾਲਮ ਹੈ। 'ਕਹਾਣੀ ਧਾਰਾ' ਮਿਆਰੀ ਮੈਂਟਰ ਛਾਪਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ' ਦੇ ਇਸ ਸਾਲ ਚਾਰ ਅੰਕ ਛਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ। ਰਸਾਲਾ ਆਪਣੀ ਦਿੱਖ ਤੇ ਮਿਆਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ, ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ, ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ ਉੱਤੇ ਭਰਪੂਰ ਸਮੱਗਰੀ ਛਾਪ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਗੋਇਲ, ਪਰਮਜੀਤ ਚੌਹਾਨ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਹਰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੁਵਾਦ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਲਾਜਵਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਨੇ 'ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ' ਦਾ ਮਿਆਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਤਾਸਮਨ' ਦੇ ਇਸ ਸਾਲ ਤਿੰਨ ਅੰਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਪਨਾਗ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਮਿਆਰੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਵਾਸੀ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ਭਾ ਬਰਾਡਸਕੀ, ਗੁਰਬਚਨ, ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ, ਦਾਰਾ ਵਿੱਲੋ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਭੰਡਾਲ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ। 'ਤਾਸਮਨ' ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਸਮੇਤ ਸੰਪਾਦਕ ਸਤਪਾਲ ਡੀਐੱਚ ਪਰਚੇ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। 'ਸਿਰਜਣਾ' ਦੇ ਇਸ ਸਾਲ ਚਾਰ ਅੰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰਚੇ ਵਿੱਚ ਛਪਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੱਲ ਹਰ ਪਾਠਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਗੁਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਨਿਗਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਦਨ, ਕਮਲ ਸੋਧ, ਚਰਨਜੀਤ ਮਿਨਹਾਸ, ਬੁਣਾ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ, ਰਾਮਦੀਪ ਵਿਕਰ, ਸੁਕੀਰਤ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਗੋਰਵਾਲ, ਅੰਬਰ ਹੁਸੈਨੀ, ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਗੀਵਿਊ ਦਾ ਮਿਆਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਸਿਰਜਣਾ' ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

'ਪ੍ਰਵਚਨ' ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। 'ਕਹਾਣੀ ਗੋਸ਼ਟੀ ਅੰਕ' ਨਿਵੇਕਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਚਰਚਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰੇ ਮੁੱਦੇ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਸਾਲਾ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛਾਪਦਾ ਹੈ। ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦੇ ਸੁਖਜੀਤ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਸ਼ਬਦ ਚਿੰਤਰ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਸਲਾਹੇ ਗਏ ਹਨ। ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਕੁਲਵੰਤ ਸੰਧੂ ਪਰਚੇ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿੰਦਰ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੇਠ 'ਸ਼ਬਦ' ਤੇ 'ਸ਼ਬਦ ਸਪਲੀਮੈਂਟ' ਦੇ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਅੰਕ ਇਸ ਸਾਲ ਛਪਦੇ ਹਨ। 'ਸ਼ਬਦ' ਦੇ ਕਹਾਣੀ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਛਪੀਆਂ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਚੰਨੂ, ਬਲੀਜੀਤ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸੋਧ, ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ, ਜਸਬੀਰ ਰਾਣਾ, ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਧੂ, ਅਰਵਿੰਦਰ ਚਾਲੀਵਾਲ ਸਮੇਤ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਸ਼ਬਦ' ਦਾ ਗਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਬੇਦੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਲਿਖਤਾਂ ਸਮੇਤ ਉਸ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਇੱਕ ਚਾਦਰ ਅੱਧੋਰਾਣੀ' ਛਪਿਆ ਹੈ। ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਾਲਾ ਅੰਕ ਵੀ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਬਦ ਸਪਲੀਮੈਂਟ' 'ਚ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤੋ, ਜਰਨੈਲ ਪੁਰੀ ਅਤੇ 'ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ ਅੰਕ' ਵੀ ਸਾਂਝਣਯੋਗ ਉਪਗਰਾਹ ਹੈ। ਜਿੰਦਰ 'ਸ਼ਬਦ' ਰਾਹੀਂ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਿਗਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ 'ਚਿਰਾਗ' ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕ ਛਪ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਚਿਰਾਗ ਦਾ 'ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਸਾਂਝਣਯੋਗ ਉਪਗਰਾਹ ਹੈ। ਰੋਣਕੀ ਰਾਮ, ਹਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਤੇ ਡਾ. ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਰਾਏ 'ਚਿਰਾਗ' ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਬਣਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ

ਸੰਪਾਦਨਾ ਅਧੀਨ ਛਪਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰਸਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ 'ਯੁਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹਿਮ ਅੰਕ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਰਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੇਠ 'ਏਕਮ' ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਏਕਮ' ਦਾ 'ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ' ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਸਮੱਗਰੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। 'ਏਕਮ' ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ, ਗ਼ਜ਼ਲ, ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਲੇਖ ਮਿਆਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਦਿੱਖ ਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁ